

สุ่มธรรม

พระอาจารย์สงบ มนสฺสุทโธ

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๕๖

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : หลวงตาเทศน์ว่า “สัญญาคือความจำได้หมายรู้” ขอคำอธิบายคำว่า “หมายรู้” คืออะไร ได้แก่อะไรบ้าง กราบนมัสการครับ

ตอบ : สัญญา สัญญาคือการจำได้หมายรู้ ถ้าหมายรู้มันหมายรู้ทุกเรื่อง มันก็เหมือนกับสารเคมี ถ้าสารเคมีคุณสมบัติในตัวมันก็สมบูรณ์ในตัวของมัน สัญญาคือการหมายรู้ ที่นี้บอกว่าหมายรู้ในเรื่องอะไร เราก็อยากจะหมายรู้แต่เรื่องที่พอใจ เรื่องที่ไม่พอใจมันก็ไม่ต้องการให้หมายรู้ มันก็ไม่ใช้

เพราะพอมันหมายรู้แล้วถ้าเรามีสติปัญญาเราแยกได้เองไง ถ้าหมายรู้ในสิ่งที่ไม่ดี เราก็ดับมันเสีย ถ้ามันหมายรู้ในสิ่งที่ดี เราก็ส่งเสริมมันเสีย สัญญาคือความจำได้หมายรู้ สัญญาคือสัญญา ที่นี้จำได้หมายรู้ ธาตุรู้ก็เป็นธาตุรู้

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า หมายรู้ หมายรู้คืออะไร ได้แก่อะไรบ้าง

คุณสมบัติของหมายรู้ก็หมายรู้ทั้งหมด ที่นี้ได้แก่อะไรบ้างมันต้องแยกไป อันนี้เดี๋ยวจะตอบปัญหาไปข้างหน้า ข้างหน้าเขาถามมา เขาอ้างพระไตรปิฎกมาตลอดนะ ก็จะอ่านอย่างนี้แหละ

คือว่าเราจำศัพท์มาคำหนึ่งแล้วเราก็หันรีหันขวางใจ คือเราไปไม่รอด เราก็งง ใจ ถ้าเราหันรีหันขวาง ที่นี้ในศัพท์คำหนึ่ง ดูมรรค ๘ มรรค ๘ มันก็ต้องตำริขอบ งานขอบ เพียรขอบ มันเกี่ยวเนื่องกันไปหมด **อิทฺทปฺปจฺจยตา** ปฏิจฺจสมฺบุทฺท **อวิชฺชาปจฺจยตา** สงฺขารตา **สงฺขารปจฺจยตา** วิญฺญาณํ ในปัจจยการมันเกี่ยวเนื่องกันไป แต่เวลาออกมาเป็นขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันแยกเป็นกอง แยกชัดเจนเลย มันเป็นปริยัติ

ที่นี้สัญญามันอยู่ในขั้น ๕ ถ้าอยู่ในขั้น ๕ มันหมายรู้ด้วยอะไร ที่มันเป็น กองชัดเจน หมายความว่า การสอนก็เหมือนสอนอนุบาล อนุบาลผสมคำใช้ใหม่ ก่อนผสมคำ ตัวอักษรต้องเข้าใจว่านี่คือตัวอะไร ก.ไก่ ข.ไข่ แล้วถ้าเขียนผสมแล้วมันก็เป็น คำมีความหมายไป

นี่ก็เหมือนกัน เป็นกอง สัญญา รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็แยก เป็นกอง เป็นหมวดหมู่ แต่เวลาถ้ามันละเอียดเข้าไปๆ มันปล่อยวางเข้าไปจนเป็นตัว มันเองแล้วมันจะเป็นปฏิจสมุปบาท มันเกี่ยวเนื่อง แล้วเกี่ยวเนื่องเป็นแบบใด

เวลาภาวนาไปมันจะมีเหตุการณ์อย่างนี้ พอเหตุการณ์อย่างนี้บีบ เริ่มต้นใหม่ๆ ใช้ได้ ถูก เวลาใครถาม “หลวงพ่ นี่ถูกไหม” ถูก พออีกคนหนึ่งถามมา “หลวงพ่ อย่างนี้ถูกไหม” บอก ไม่ถูก

“อ้าว! หลวงพ่ทำไมบอกอันนั้นถูก ทำไมบอกผมไม่ถูก”

ไปบอกว่าถูกคือว่าเริ่มต้นมา เด็กอนุบาลมันจะเรียนอักษร ถ้ามันอ่านสะกด ตัวได้ ถูก แต่มันยังไม่ผสมคำ ถ้าผสมคำผสมผิดมันก็ผิด

นี่ก็เหมือนกัน สมณะ เริ่มต้นการจะแยกความคิดกับแยกจิต แยกให้จิตมันสงบ แยกความรู้สึกนึกคิดแยกออกไปให้จิตใจมันปลอดโปร่ง ให้จิตใจมันปล่อยวางมา ถูกไหม ถูก แล้วถ้าถูกแล้วเป็นอย่างไรต่อ ถ้าไม่พัฒนาต่อไป ผิด

เวลามันถูกมันผิดมันเป็นขั้นตอนของมันไง เริ่มต้นถูกไหม ถูก แล้วถูก ทำไมมันไม่ก้าวหน้าล่ะ ไม่ก้าวหน้าที่เอ็งผิด ผิดเพราะเอ็งไม่ทำให้มันพัฒนาขึ้นไปไง

เวลาคำถามคนจะงงไป คนงงแล้วเขาจะคิดวิทยาศาสตร์ เขาบอกว่า เวลาพูด ถึงมรรค ๔ ผล ๔ แล้วมรรคก็ต้องมรรค แล้วทำไมมรรคแล้วมรรคเล่า

ก็มรรค ๔ ผล ๔ โสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค พอพูดถึงมรรคปั๊บ เขาก็คิด เหมือนกับเงิน ๑ บาท เงิน ๑ บาท เงิน ๑๐ บาท เงิน ๑๐๐ บาท เงิน ๑,๐๐๐ บาท เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวนมันแตกต่างกัน แต่ก็คือเงิน

เหมือนกัน ทีนี้บอกว่าพอดูเรื่องบาท บาทเดียวก็พอ ไม่ต้องพุดเรื่องอื่นเลย บาทเดียวก็พอ บาทๆๆ แล้วมันจะเป็นร้อยเป็นพันขึ้นมา ๑๐๐ บาทก็ต้องเอา ๑๐๐ บาทมาแยกเลยหรือ แต่ถ้ามันเป็นแบงก์ ๑๐๐ มันก็ ๑๐๐ บาท

นี่ก็เหมือนกัน มรรคหยาบ มรรคละเอียด ถ้ากระบวนการของมรรคส่วนหนึ่งจบสิ้นไป กระบวนการของมรรคอันใหม่ มรรคที่ละเอียดกว่า มรรคที่กว้างขวางกว่า มรรคที่ลึกซึ้งกว่า มันจะไปชำระกิเลสที่ลึกซึ้งกว่า แล้วถ้ามหาสติ มหาปัญญา มรรคที่ละเอียดลึกซึ้งจะเข้าไปแก้กามราคะ แล้วถ้าเป็นปัญญาญาณจะไปแก้อวิชชา ไปแก้ความหลงผิดในฐิติจิต นี่ครูบาอาจารย์อย่างนี้ท่านเป็น แต่ไอ้คนฟังก็งงนะ

เราเจอบ่อย เวลาเขามาต่อว่า บอกเหมือนเล่นลิ้น พุดซ้ำๆ ซากๆ

ไอ้มันไม่เคยปฏิบัติ แต่คนปฏิบัติแล้วนะ เขาจะหาครูบาอาจารย์ที่พุดถูกต้อง ถ้าพุดถูกต้อง ไอ้คนทำแล้วมันสะอึกเลยนะ เพราะมันรู้มันเห็นมา มันให้ชื่อไม่ได้ ครูบาอาจารย์ให้ชื่อเอง

หลวงปู่มันท่านพุดนะ เวลาลูกศิษย์ปฏิบัติมา ปฏิบัติมาจริงๆ เห็นจริง แต่ตั้งชื่อไม่ถูก ต้องมาถามท่าน ท่านตั้งให้หมด เห็นไหม เวลาหลวงตาถามปัญหาท่านท่านบอกเลย แม้แต่ปัญหาก็ตั้งคำถามผิด ขนาดถามปัญหามาท่านบอกไม่ใช่ ถามอย่างนี้ไม่ถูก ต้องถามอย่างนี้

เวลาหลวงตาท่านไปพุดกับหลวงปู่แหวนไป ท่านบอกว่า ถ้าไม่รู้ถามไม่ได้ ถ้าไม่รู้ก็ตอบไม่ได้

ถ้าไม่รู้ เราตั้งคำถามได้อย่างไร เช่น เราไม่ใช่หมอ ไม่ใช่หมอ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าเราเป็นโรคอะไร เราพุดถึงโรคที่เราเป็นไม่ถูกหรอก แต่ไปเล่าอาการให้หมอฟัง หมอเขาบอกเลย เป็นโรคไอ้ผี แต่เราไม่รู้ว่าเป็นโรคอะไร “หมอ เป็นอะไรแล้วหายไหม” เราไม่รู้ แต่เราหาคนรู้

ที่นี้เราบอกว่า ถ้าพูดอย่างนี้ปั๊บ ธรรมะมันซับซ้อน มันมีนอก มีใน มีหยาบ มีละเอียด แต่วิทยาศาสตร์มันเป็นทฤษฎีคงที่ตายตัว มันก็เลยมีปัญหากัน จบ

ถาม : เรื่อง “จิตติดตามไม่ปล่อย (พยายามปล่อย แต่มันไม่ปล่อย)”

กราบเรียนพระอาจารย์ที่เคารพครับ กราบขอบพระคุณมากที่ช่วยดักไก่ที่ผมปล่อยออกไป ผมชอบปล่อยไก่ เพราะไม่รู้จะไปถามใคร เก็บไว้อย่างนี้มันก็คาๆ อย่างนี้ ถกพระไตรปิฎกไปได้ยาก็เพี้ยนจริงๆ ช่วยชี้แนะเมตตาเด็กน้อยอย่างผมหน่อยครับ

อาการผมภวานาไปเหมือนมีอะไรมาดกที่หน้าอกด้านขวา ๓ ครั้ง (เมื่อก่อนมันกดแบบนี้คือมันรวมตกนิมิตทันที แต่มันไม่เคลื่อนไหว) (ครูบาอาจารย์หลายท่านเคยเทศน์ไว้ ผมเปิดเน็ตฟังว่าไม่ให้ลง) แต่หลังจากนั้นวันหนึ่งมันก็เป็นอีก แล้ววิ่งเฉียงลงไปทางขวา ไปทางไส้ติ่งแล้วหาย (อาการเหมือนโดนคุณไสย คล้ายก้อนตะคริวเคลื่อนไหว) ผมออกทันที (ไม่ให้ตกนิมิต ผมเข้าใจว่ามันจะรวมลงนิมิต)

ครั้งที่ ๒ ครั้งนี้เป็นเหมือนเดิม ครั้งที่ ๓ ก็เหมือนเดิม วิ่งเฉียงขวาแล้วหาย แต่เกิดใหม่อีกครั้งแล้วเคลื่อนไหวที่กลางคอ ผมกำหนดรู้ว่า (อ้าว! มึงจะวิ่งไปไหน) มันก็วิ่งขึ้นมาคาง แล้วก็มาหายที่กลางหัว ปรากฏว่าตกนิมิตไป หลังจากออก ผมพยายามจะไม่นึกถึงมันครับ แต่ ๓-๔ วันต่อมามันเป็นอีก เคลื่อนบริเวณกลางหัวมาที่บริเวณตรงตา บริเวณตั้งจมูก เหมือนมันจะทะลุออกแว็บเดียว นึกถึงสิ่งอื่น จิตถอนออกมา

คำถามครับ

๑. จิตผมไปยึดติดมัน ก้อนอันนั้นมันเลยเพี้ยนไป มันเป็นนิมิตหลอกเราใช่ไหมครับ

๒. ผมพยายามอยู่กับพ่อแม่คือพุทโธ แต่ห้ามมันไม่อยู่จริงๆ มันชอบแถออกไป ขออภัยครับ เรื่องอื่นผมไม่ค่อยหน้าด้าน แต่ผมขอหน้าด้านสักเรื่องครับ

ตอบ : เขาบอก “เรื่องอื่นผมไม่ค่อยหน้าด้าน แต่ผมขอหน้าด้านสักเรื่องครับ ขอบพระคุณมาก” คำถามนี้เขาว่าหน้าด้าน ไม่ใช่หรอก

ความจริงนะ เราไปหาครูบาอาจารย์นะ เรามีสิ่งใดในใจหรือเรามีประเด็นในใจต้องพูดให้หมด ถ้าพูดให้หมดนะ อย่างเช่นเวลา **ธมฺมสากัจฉา** เวลาพระที่ปฏิบัติแล้วไปหาครูบาอาจารย์ ถ้าครูบาอาจารย์ท่านฟังเรื่องนี้บ่อย เพราะลูกศิษย์ท่านมาก อย่างเช่นหลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ลูกศิษย์เยอะมาก แล้วจะมาฟังทั้งหมดมันเสียเวลาพอพูดจบ ท่านก็รู้แล้ว เพราะประสบการณ์ท่านเยอะมาก

ฉะนั้น ลูกศิษย์เขาบอกว่า “อาจารย์ฟังผมก่อนสิ ฟังผมให้จบสิ” คือกลัวอาจารย์จะตัดสินใจผิด คืออาจารย์ไม่ฟังของเราให้หมดใจ แล้วตัดสินใจไปก่อน ก็เลยจะตัดสินใจให้คะแนนน้อยไป ถ้าฟังเราเยอะๆ เดี่ยวอาจารย์จะให้คะแนนเราหลายๆ ก็จะต้องรอ “อาจารย์ฟังผมก่อนสิ อาจารย์ฟังผมก่อนสิ” เห็นไหม ถ้าเราไปหาครูบาอาจารย์เราจะพูดหมดเลย

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าเราหน้าด้าน...ไม่หน้าด้าน เรามีความรู้ความเห็นอย่างไร เราจะถามครูบาอาจารย์ของเรา เพราะไม่เสียเวลา ไม่เหน็ดเหนื่อย และไม่แถมด้วย ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางไป ฉะนั้น สิ่งนี้เขาไม่ถือว่าหน้าด้าน เขาถือว่าเป็นคุณงามความดี **ธมฺมสากัจฉา** **เอตมฺมมฺกฺลฺมฺตฺตมฺ** เราพูดธรรมของเรา ถ้าเรามีจริงนะ ถ้าเรามีสิ่งใดเราก็พูดตามนั้น พูดตามนั้นนะดีมาก เพราะท่านจะได้แก้ไข ได้ตัดสินใจว่าสิ่งที่เราดูเราเห็นถูกหรือผิด ถ้าถูก เราก็จะได้ทำให้มันมั่นคงขึ้น ถ้าผิด เราจะได้แก้ไข นี่พูดถึงว่าพระปฏิบัติเขาติดครูบาอาจารย์ เขาติดกันอย่างนี้

เขาติดครูบาอาจารย์เพราะครูบาอาจารย์ท่านคอยชี้แนะ คอยกลับกรอง คอยให้เราอย่าออกนอกกลุ่มนอกทาง ถ้าออกนอกกลุ่มนอกทางมันจะหลงไป แต่ถ้าการที่ว่าเรามาถูกทาง แต่เราไม่ขยันหมั่นเพียร เราไม่ขวนขวายคือการเสียเวลา คือว่าอย่างน้อยคือไม่เสียเวลา อย่างมากคือหลงผิดไปเลย แล้วครูบาอาจารย์ท่านคอยแก้ไขเราให้มันถูกต้อง อันนี้ถูก

ฉะนั้น กลับมาที่คำถาม ๑. จิตผมไปยึดติดมัน ใ้ก่อน ก่อนที่ว่ามันเจ็ลียงไปเจ็ลียงมา

ไอ้กรณีนี้มันเป็นผู้ปฏิบัติใหม่จะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น จะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น แบบว่าจิตมันมหัศจรรย์ แต่พวกเรา เราไม่เคยเห็นคุณค่าของจิตเราเอง เราไปเห็นคุณค่าวัตถุที่เรามี เราไปเห็นคุณค่าอารมณ์ อารมณ์ความโกรธ อารมณ์ความผูกพัน นี่เป็นอารมณ์ ไม่ใช่จิต

จิตคือธรรมชาติที่รู้ แต่สิ่งที่เรารับรู้คืออารมณ์ความรู้สึก สัญชาตญาณ เราไปรับรู้อันนั้น ชอบอะไร เกลียดอะไร มันจะฝังใจมากเลย แต่ตัวจิตเราไม่เคยรู้เคยเห็นมันใจ

ที่นี้พอเราจะมาปฏิบัติ เราเริ่มจะปฏิบัติ เราจะกำหนดพุทโธ ใช้อานาปานสติ เพื่อให้จิตสงบ พอจิตสงบ จิตมันสงบเข้ามา ที่นี้คนเรามันมีเวรมีกรรมใจ ไอ้ที่ว่าเป็นอย่างนั้นๆ เฉลียงลงไปทางขวา มันจะพุ่งไปทางไหนก็แล้วแต่ ไอ้ที่มันเป็นปรากฏการณ์ของจิตแต่ละดวงไม่เหมือนกัน

ปรากฏการณ์ของบางคนไม่เคยมี คนที่ภาวนาแล้วเวลาจิตจะสงบ จิตสงบไปเฉยๆ โดยที่ไม่มีอะไรเลย เขาจะแปลกใจมากนะ เขาจะแปลกใจมากเวลาเขาฟังคนบอกว่าไปรู้ไปเห็นไอ้โน่นไอ้นี้ เขาจะงงว่าทำไมของเราไม่มี คนถ้าจิตไม่มี ไม่มีจริงๆ นะ จิตเวลาพุทโธๆ มันจะสงบ มันสงบไปเฉยๆ ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นอะไรกับใครเลย แล้วไปฟังคนไปถามอาจารย์ เห็นแสงนั่นเห็นแสงนี้ จะบอกว่า “เอ๊ะ! เราภาวนาไม่เป็นเนาะทำไมเราไม่เห็นกับเขาเลยเนาะ” ไอ้นี้ก็อยากรู้ อยากเห็นอีกล่ะ

ไอ้คนที่เห็นมันผิด ไอ้คนที่ไม่เห็นมันถูก ถ้าคนไม่เห็น เรากินอาหาร อาหารเรากินแล้วอิมท้องก็จบ แต่เขากินแล้วนะ เขาเผ็ดของเขา เขาลุกไปดื่มน้ำแก้เผ็ดของเขา ไปหาน้ำตาลมาอมแก้เผ็ด ไอ้เรา “เอ๊ะ! เราไม่เผ็ด ทำไมเราไม่ต้องทำอย่างเขา”...ก็เอ็งไม่ได้เผ็ด เอ็งต้องไปทำอย่างเขาทำไม ไอ้เขากินแล้วมันเผ็ดใช่ไหม เขาก็ต้องหาน้ำดื่ม เขาก็ต้องหาน้ำตาลมาอมเพื่อลดความเผ็ดในลิ้นของเขา

ฉะนั้น เวลาจิตเราไม่เป็น ไม่ต้องบอกว่าเราภาวนาไม่เป็น...เป็น เพราะเราได้กินอาหารอยู่ เรารู้ ถ้าจิตเราสงบ ส่วนใหญ่แล้ว ๘๐-๙๐ เปอร์เซ็นต์จะเป็นแบบนี้ คือจิต

สงบเฉยๆ แต่ธรรมตามันไม่สงบเอง คือว่าโดยพันธุกรรมของมัน มันเป็นแบบนี้ คือถ้าสงบก็สงบเฉยๆ เพียงแต่มันทำให้สงบไม่ได้มันก็เลยไม่รู้ว่าจะสงบเป็นอย่างไร ก็ยังงงๆ อยู่ไง แต่มันก็ยังไม่รู้ไม่เห็นเหมือนเขา พอฟังเวลาเราตอบปัญหา เรารู้ว่าตอบปัญหาไป ไอ้คนที่ไม่เคยฟัง “เอ้! คนถามก็คงจะเซ่อๆ ไอ้คนตอบคงจะงงๆ” เขาไม่เชื่อ เขาไม่เชื่อว่า มันจะเป็นแบบนี้ แล้วพอพูดไปแล้ว “เอ้! คนถามก็ถามไปแบบว่าไม่รู้ไม่เห็น ไอ้คนตอบก็เป็นตุเป็นตะไปเลย ตอบเราได้อย่างไร เอ้! ใครถามก็ตอบเป็นตุเป็นตะไปหมดเลย”

เป็นตุเป็นตะเพราะจิตประเภทนี้มันมี ถ้าจิตประเภทนี้มันมี เราก็จะพยายามจะพูดไว้ เวลาตอบปัญหาให้เป็นแนวทาง ถ้าใครมาเปิดดูเปิดอ่านมันได้เห็นของมันก็เป็นประโยชน์กับเขา

ฉะนั้น สิ่งทีเวลาเป็น มันเป็นปรากฏการณ์ของมันเอง อย่างเช่นถ้ามันจะเห็นแสง เห็นสิ่งใดที่มันพุ่งเจดเสียงไป มันพุ่งมานี้มันล่อ มันจะล่อให้เราออกไปรู้ไปเห็นตามมัน ดูลึ เวลาเราอยากทำสิ่งใดเป็นความดีของเรา มันจะมีเสียงอะไรมากระทบ เราก็ไปรับรู้สิ่งนั้น

นี่ก็เหมือนกัน เวลามันมีแสงพุ่งเจดเสียงไปทางไหนก็แล้วแต่ รับรู้ไว้ เพราะปรากฏการณ์มันมี ฟ้าแลบฟ้าร้องมันมี แต่คนที่รู้ว่าฟ้าแลบฟ้าร้องเขาไม่ตกใจ เด็กเวลาฟ้าแลบฟ้าร้องมันตกใจ มันร้องให้ตีโพยตีพายกับพ่อแม่มันนะ มันจะบอกห้ามฟ้าร้อง เวลาฝนตกห้ามฟ้าร้อง ห้ามฟ้าแลบ มันกลัว มันไม่ยอม มันก็เป็นไปไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน ผู้ที่ปฏิบัติใหม่ แสงหรือสิ่งปรากฏการณ์ของจิตเกิดขึ้น เรา รู้เท่าแล้ววางไว้ ไม่ต้องตกใจไปกับมัน ทีนี้คำว่า “ไม่ตกใจไปกับมัน” คือคนที่ปฏิบัติคือผู้ใหญ่ที่รู้แล้ว แต่เด็กมันตกใจ เด็กจะบอกขนาดไหน ถ้ามันกลัวเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า มันก็กลัวมันอยู่อย่างนั้นนะ แต่ถ้าเราโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาละ เราศึกษาเรารู้แล้วว่าปรากฏการณ์ของธรรมชาติ แต่เรายังสะดุ้ง เรายังกลัวอยู่ คนกลัวมันก็คือกลัววันยังค่ำ แต่มันก็รู้ว่า อ้อ! มันเป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติ เราไม่ไปเดือดร้อน แต่ถ้า

ของเรา เราทำไร่ไถนาใช้ใหม่ เราก็หวังฝนหวังฟ้าเพื่อฝนตกมา เพื่อเราจะทำกสิกรรม
ของเรา มันก็เป็นประโยชน์กับเรา

การภาวนานะ ปรากฏการณ์เราวางไว้ ปรากฏการณ์เรากำหนดแล้วเราวางไว้
เรากำหนดพุทธโธของเราไปต่อเนื่อง พุทธโธๆๆ ของเราไป เดี่ยวสิ่งที่เป็นก่อนๆ สิ่ง
ที่เป็นนิमितมันจะหายไปเอง มันหายไปเอง ปรากฏการณ์ที่มันเกิดขึ้น แต่จิตนี้มันรู้เท่า
แล้ววางไว้ ไม่วิ่งไปตามมัน ปรากฏการณ์นั้นหลอกเราไม่ได้ ปรากฏการณ์หลอกไม่ได้
เรากำหนดพุทธโธๆ เพื่อจิตสงบของใจใช้ใหม่ เราทำเพื่อความสงบของใจ ถ้าใจสงบ
แล้วก็จบ ใจสงบแล้วเรามีสติอยู่กับความสงบนี้ เวลามันคลายตัวออกมาก็พุทธโธ
ต่อเนื่องไป แล้วถ้ามันคลายตัวออกมาเราก็กำหนดพุทธโธต่อ พอพุทธโธเข้าไปๆ พุทธโธ
เข้าไปจนพุทธโธไม่ได้ นั่นคือจิตมันสงบเต็มที่ของมัน

ถ้าพุทธโธไปแล้วมันสงบเต็มที่ พอมันมีกำลังแล้วเราออกฝึกหัดใช้ปัญญาไป
เลย ออกฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญา พอจิตมันสงบแล้วออกใช้ปัญญา ปัญญาคิดถึงชีวิต
ของเรา คิดถึงชีวิตของเรา คิดถึงการเกิดของเรา คิดถึงความดำรงชีวิตของเรา คิดถึง
ความทุกข์ความสุขในใจของเรา คิดอย่างนี้ คิดอย่างนี้เพราะมันมีสมาธิ พอมีสมาธิ มัน
ฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาแยกแยะในอริยสัจ

อริยสัจมันคืออะไร อริยสัจมันคือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ความทุกข์ ความ
เป็นไปของเรามันเป็นอริยสัจ มันเป็นความจริง แล้วเป็นความจริงของใคร เป็นความ
จริงของใจเรา

ใจของเรามันมีปรากฏการณ์ มันรับรู้สิ่งใด มันเป็นความพึงใจ
ของใจเรา แล้วใจเราสงบแล้วก็พิจารณาตรงนี้ พิจารณาเพื่ออะไร
พิจารณาเพื่อมันปล่อย มันถอดมันถอน ถ้ามันปล่อย มันถอดมันถอน
ได้นะ เดี่ยวมันเป็นคุณงามความดี เราเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันตสิทฺฐิโก เรา
จะมหัศจรรย์มาก

นี่พูดถึงว่า จิตผมมันไปยึดติดมันใช่ไหม ก้อนนั้น แล้วมันจะเพี้ยนไป มันเป็น
นิमितหลอกเราใช่หรือไม่

ใช่ มันหลอกเรา แล้วเรามีสติปัญญาแก้ไขของเราไปเอง ใจของเราเอง เวลา
เราไปโดนคนอื่น โดนเพื่อนหลอก เราจะเสียใจมาก แล้วเวลาเราโดนกิเลสเราหลอก
อย่างนี้ แล้วเราบอก “หลวงพ่อกับผมปฏิบัติธรรมนะ เวลาปฏิบัติธรรมผมเป็นคนดีนะ แล้ว
กิเลสมันจะหลอกผมได้อย่างไร ผมเป็นคนดี”...นั่นแหละคนดีกิเลสมันชอบ มันชอบ
หลอกคนดี

คนไม่ดีกิเลสมันไม่ชอบหลอกหรือ เพราะอะไร เพราะมันรู้ว่าไม่ต้องหลอก
เพราะคนไม่ดีมันไม่ทำอยู่แล้ว มันไม่ปฏิบัติอยู่แล้ว มันอยู่ในอำนาจของกิเลสอยู่แล้ว
มันไม่หลุดจากพญามารไปหรือ มารมันนอนใจได้ว่าไอ้คนคนนี้อยู่ในอำนาจของเรา
มันไม่ต้องไปสนใจเลย

แต่ไอ้คนที่ทำดี ๆ ถ้าทำดีแล้ว จิตมันสงบแล้ว มันใช้ปัญญาแล้วมันจะหลุดจาก
มือมันไป ไอ้พวกนี้แหละมารมันจะมาคอยทำให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง อันนี้ปรากฏการณ์
ของมัน

“๒. ผมพยายามอยู่กับพ่อแม่คือพุทโธ แต่ห้ามมันไม่อยู่จริงๆ มันชอบแกล
ออกไป ขออภัยครับ”

โดยธรรมชาติเป็นอย่างนี้ ทุกคนเป็นแบบนี้หมด บอกให้พุทโธ พุทโธนี่นะ
เวลาหลวงตา หลวงปู่มัน คำว่า “พุทโธ” ท่านบอกว่า “ถ้าหนักปฏิบัติอยู่กับผู้รู้ อยู่
กับพุทโธจะไม่เสีย” หลวงปู่มันท่านสั่งเลยนะ “จะทำอะไรก็แล้วแต่นะ อยู่กับ
พุทโธจะไม่เสีย”

ถ้าเราไปอยู่กับอารมณ์ อยู่กับความเห็น รู้เห็นอะไรแล้วตามไป เสียหายหมด
แหละ

อยู่กับผู้รู้ อยู่กับพุทโธไม่เสีย แล้วพุทโธ ๆ พุทโธสะเทือน ๓ โลกธาตุ
คำนี้เป็นคำของหลวงตา หลวงตาท่านบอกว่า “พุทโธสะเทือน ๓ โลกธาตุ”

พวกเราบอกเด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาวไป   เด็ดดอกไม้สะเทือนถึง
ดวงดาว มันก็เป็นจริง แต่นี่หลวงตาท่านบอกว่า “พุทธโธสะเทือน ๓ โลกธาตุ” ๓
โลกธาตุคือหัวใจ หัวใจมันเวียนตายเวียนเกิดใน ๓ โลกธาตุนี้ แล้วพุทธโธสะเทือนชั่ว
หัวใจเลย แล้วถ้ามันสงบนะ มันสงบโดยความเป็นจริงเลย

ฉะนั้น สิ่งทีบอกว่เวลาพุทธโธมีคุณค่ามาก มีคุณค่ากับผู้ที่ปฏิบัติแล้วได้ผล
เห็นคุณมาก แล้วซาบซึ้งมาก แต่นี้เราฟังเขาแล้วว่า พวกเราฟังเขาแล้วว่า เราเป็นชาว
พุทธนี่แหละ ฟังครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติมา ท่านมีปรากฏการณ์ของท่าน แล้วฟังท่าน
แล้วว่า พอฟังท่านแล้วว่า เราก็อยากเอาจริงไป เราก็มามาพุทธโธบ้าง

พุทธโธของครูบาอาจารย์ พุทธโธของผู้ปฏิบัติจริงมันสะเทือน ๓ โลกธาตุ ใ้
พุทธโธของเราที่เขาแล้วว่า มันก็พยายามจะทำให้ได้ พอจะทำให้ได้บ้าง พอพุทธโธๆ ไป
จิตใต้สำนึก ก็เลสมันอยู่ในจิตของเรา เวลาพุทธโธ แต่จิตใต้สำนึกมันจะแฉลบ เพราะ
ความคิดมันจะดันออกไป ความคิดกับเรามันจะดันออกมา

พอพุทธโธๆ ที่แรกถ้าตั้งสติดีมันก็ดี สักพักมันก็แฉแล้ว พุทธโธก็ อืม! พุทธโธ
เสร็จเดี๋ยวลูกออกไปจะไปเที่ยวบาร์ พุทธโธต่อ พุทธโธเสร็จ อ้อ! ถ้าพุทธโธคราวนี้เดี๋ยวลูก
หน้าจะซื้อตัวไปญี่ปุ่น เดี๋ยวลูกกลับมาพุทธโธต่อ พุทธโธ เดี๋ยวมันแฉลบบอก เห็นไหม มัน
ดัน นี่คืปรากฏการณ์ของมัน ปรากฏการณ์ของต้นหาความทะยานอยากมันเป็นแบบนี้
ถ้ามันเป็นแบบนี้ละ ถ้าเราชนะแล้วจบนะ

แต่ถ้าเรายังไม่ชนะ เราก็ต้องมีอุบาย ตัวอย่างพุทธโธนะ หลวงปู่เจี๊ยะ หรือครูบา
อาจารย์ท่านพุทธธานุสติ พุทธโธๆๆ ถ้ามันจะแฉลบนะ พุทธโธเร็วๆ แต่ถ้าวันนี้ดี อืม! ญี่ปุ่น
ก็ไปมาแล้ว บาร์เหล้าก็กินมาจนเต็มทีแล้ว ไม่สนใจเลย วันนี้อารมณ์ดี พุทธโธอยู่กับ
เรา พุทธโธอย่างนี้ซ้าๆ ได้ ถ้าอารมณ์ไหนดีๆ นะ เราพุทธโธต่อเนื่อง แต่ถ้าวันไหน
อารมณ์มันรุนแรง มันอยาก ทั้งๆ ของที่คิดมันก็เคยกินเคยใช้มาทั้งนั้นนะ มันถึงคิด
ได้ ทั้งๆ ที่ของที่เราเคยทำมาแล้วทำไมอยากจะทำซ้ำอีกล่ะ แล้วถ้าอย่างนี้ถ้ามัน
อยากจะไปเพราะกิเลสมันรุนแรง รุนแรงก็พุทธโธๆๆ พุทธโธไวๆ เห็นไหม นี่คือุบายแก้ไข
พุทธโธไวๆ

ฉะนั้น เวลาเราสอนเราจะบอกว่าพุทโธซัดๆ คำว่า “ซัดๆ” มันมีสติพร้อม ถ้าสติเราไม่ดี พุทโธจะไม่ซัดหรือ พุทโธแล้วก็คิดไปเรื่องอื่น มันไม่ซัด พุทโธซัดๆ คำว่า “ซัดๆ” ต้องสติดีมันถึงซัด พุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ ถ้าพุทโธซัดๆ บ๊ีบ จิตมันไม่แฉลบ มันไม่มีอะไรมาแยก ฉะนั้นบอกว่า นาโนของจิต มันเล็กมาก คำบริกรรมมันเล็ก ละเอียดลึกซึ้งมาก แต่เราพุทโธๆ จนมันรวมเป็นเอกัคคตารมณ มันเป็นเอก มันตั้งมัน มันเป็นองค์กร มันเป็นธาตุรู้ที่มันคง เห็นไหม เอกัคคตารมณ จิตตั้งมัน

พุทโธๆๆ แต่มันเล็ก มันเป็นนามธรรมด้วย นาโนเขายังใช้เครื่องวิทยาศาสตร์ เขายังจับต้องได้ แต่ไอ้ความรู้สึกของเรา สติเราจับต้องได้ พุทโธๆๆ ถ้าทำได้นะ ถ้าทำได้สงบสักหนหนึ่งมันจะซาบซึ้งมาก

ฉะนั้น เราระลึกถึงพ่อถึงแม่ เราอยู่กับพุทโธนี้สุดยอดเลย แต่ทำไมมันแฉลบล่ะ มันแฉลบเพราะว่ากิเลสของเรา คือความเคยใจของเรา ถ้าความเคยใจของเรา เราก็ต้องตั้งสติแล้วพยายามรวบรวมสติปัญญาของเรา แล้วพุทโธของเราต่อเนื่องไป อันนี้อยู่กับพุทโธ อยู่กับผู้รู้แล้ว ไม่เสีย ฉะนั้น ไม่เสีย

สิ่งที่มันเป็นมา ที่อธิบายมาข้างหน้า ที่ว่าจิตมันเป็นไป นี่คืออาการทั้งหมด นี่คือปรากฏการณ์ของจิต ปรากฏการณ์ของจิตแต่ละดวงไม่เหมือนกัน เห็นไหม วิชยานิพนธ์ เราทำวิชยานิพนธ์จะต้องไม่ลอกเลียนแบบของใคร ถ้าเราทำวิชยานิพนธ์ลอกเลียนแบบ อาจารย์ไม่ให้คะแนน

นี่ก็เหมือนกัน ปรากฏการณ์ของจิตแต่ละดวงไม่เหมือนกัน ทีนี้ปรากฏการณ์ของจิตมันก็วิชยานิพนธ์ คือสติปัญญาของใคร ใครมีสติปัญญาแล้วรักษาใจของตัวเองได้ จะเป็นปรากฏการณ์ จะเป็นความจริงของใจดวงนั้น จะเป็นวิชยานิพนธ์ของใจดวงนั้น

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์เราท่านสนทนาธรรม ท่านจะสนทนาธรรมว่าใครมีปรากฏการณ์อย่างไร ใครรู้ใครเห็นอย่างไรท่านจะเล่าสู่กันฟัง ถ้าเล่าสู่กันฟัง หลวงตาท่านจะพูดบ่อยว่าของหลวงปู่ขาวท่านเปรียบจิตของท่านขั้นสุดท้ายนะว่าเหมือน

เมล็ดข้าว เมล็ดข้าวถ้าเรามาหุงมาต้มแล้วมันก็ไม่เกิดอีก เมล็ดข้าวถ้ามันเป็นเมล็ดข้าวดิบ ๆ ถ้ามันตกลงพื้น ตกกลงสู่ดินมันก็เกิดอีก

ของหลวงตา ถึงเวลาจุดและต่อม ท่านบอกว่าเหมือนกับมะพร้าวสองซั้ว ซั้วบวกและซั้วลบ ท่านพิจารณาของท่าน ท่านทำลายทั้งสองซั้วนั้นทั้งหมด

วิทยานิพนธ์ของแต่ละองค์ ๆ มันไม่เหมือนกัน ถ้าเหมือนกันนะ มันจะเป็นการลอกเลียนแบบ เป็นสัญญา ฉะนั้น สิ่งที่เราเกิดขึ้น เราปฏิบัติขึ้น วิทยานิพนธ์จะเป็นของเรา เราต้องขยันหมั่นเพียร สิ่งที่เราถามมามันเป็นธรรมชาติของมารมันเป็นอย่างนี้ ถ้าเรารู้แล้ว เราเข้าใจแล้วมันจะวางสิ่งนี้ได้ แล้วเราจะมีกำลังของเรา

นี่พูดถึง เรื่อง “จิตมันติดตาม”

คือจะปล่อยมันไม่ปล่อย ไม่ปล่อยหรอก เพราะมันต้องทำความสงบของใจ เข้ามาก่อน ถ้าจิตสงบแล้วออกใช้ปัญญามันจะไปปล่อยกันที่นู่น มันจะปล่อยไป ถึงว่าเป็นปัญญาญาณที่มันออกมาพิจารณา มันจะปล่อย แล้วมันจะขาดที่นั่น แต่เริ่มต้นพื้นฐานมันจะเป็นอย่างนั้น เดียวฟังข้อต่อไปนะ จะเอามาเปรียบเทียบอันนี้

หลวงพ่ : นี่ไม่ได้ถามปัญหาเลย แต่เป็นปัญหา อันนี้

ถาม : เรื่อง “ขอบคุณครับหลวงพ่ที่เมตตาตอบคำถาม”

ขอบคุณครับหลวงพ่ที่เมตตาตอบคำถาม ฉบับนี้ไม่มีคำถามนะครับ ที่ผมถามแบบนั้นมันไม่ใช่การปฏิบัติ มันเป็นแค่การสงสัย

หลวงพ่ : ที่เขาถามมาครั้งที่แล้วเรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติใจ

ถาม : ที่ผมถามแบบนั้นมันไม่ใช่การปฏิบัติ แต่ผมแค่สงสัยว่า

๑. ในเทปต่างๆ บนอินเทอร์เน็ตมันหลากหลาย อธิบาย สติปัฏฐาน ๔ ว่าต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ผมแค่คิดว่ามันจะง่ายไปไหม ถ้าเห็นจริงมันก็จริงแล้วสิ แต่ผมได้ฟังเทศน์หลวงพ่ที่เปรียบเหมือนเห็นถนนเพชรเกษม แต่ไม่รู้ว่าคุณมันเริ่มต้นจากไหน จบที่ไหน ผมอ่านบทนี้เห็นว่าสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริงจริงๆ แล้วมันอยู่ไกลจากสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์เหลือเกิน

อ้างอิงบทธรรม “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้
 การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการฟังสัทธรรมให้บริบูรณ์
 การฟังสัทธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังศรัทธาให้บริบูรณ์
 ศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำไว้ในใจโดยแยบคายให้บริบูรณ์
 การทำไว้ในใจโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์
 สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการสำรวมอินทรียให้บริบูรณ์
 การสำรวมอินทรียที่บริบูรณ์ ย่อมยังสุจิริต ๓ ให้บริบูรณ์
 สุจิริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์
 สติปัฏฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสัมโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์
 สัมโพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์
 วิชชาและวิมุตติที่มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้” ในสยามรัฐ เอกาทสก. อ.

๒. เจโตวิมุตติกับปัญญาวิมุตติ ผมอ่านมาแล้วสงสัยว่ามันต้องเสร็จศึกทั้งสองอย่างหรือเปล่าจึงชื่อว่าสิ้นอาสวะ

อ้างอิงบทธรรม “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสองอย่างเป็นไปในส่วนแห่งวิชา ธรรมสองอย่างเป็นไฉน คือ สมณะ ๑ วิปัสสนา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมจิต จิตที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละระาคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตที่เศร้าหมองด้วยระาคะย่อมไม่หลุดพ้น หรือปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญด้วยประการฉะนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย การสำรอกระาคะได้จึงชื่อว่าเจโตวิมุตติ เพราะสำรอกอวิชชาได้จึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ” อยู่ใน ทุก. อ.

ทั้งสองเรื่องเป็นการเรียนรู้อันหนึ่ง ผมปูทางเอาไว้ ตอนที่ผมจะเดินจริงๆ ผมจะไต่ปากอาวุธไว้ป้องกันตัวเองๆ ครับ ตอนนี่แค่ซ้อมทำความทดลองไว้ก่อน ผมยังหนี

จากเทศขรราวาสไม่ได้ ผมก็เลยเตรียมตัวไว้เฉยๆ ขอบพระคุณหลวงพ่อย่างสูงที่เมตตา

ตอบ : ที่เขาถามเรื่อง “ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ” ไง เขาบอกว่า เจโตวิมุตติ ถ้าเจโตวิมุตติเป็นถึงแค่อนาคามีใช่ไหม ก็นี้ไง ที่ว่ามันสำรอกราคะออกถึงเจโตวิมุตติ แล้วถ้าสำรอกอวิชชาออก ถ้ามันมีปัญญามันถึงสำรอกอวิชชา นี่คำถามเขาถามมา

จะเห็นว่า สิ่งนี้มันไม่ใช่เป็นคำถาม แต่เพราะเขาเข้าใจแล้ว ก่อนหน้านั้น เพราะได้มีความสงสัยถึงถามมา แต่ตอนถามมาเราเข้าใจว่าเขาศึกษากับครูบาอาจารย์องค์ไหนมาถึงได้บอกว่าเจโตวิมุตติเป็นพระอนาคามี ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติถึงเป็นพระอรหันต์ ฉะนั้น ถาม ๒ ปัญหานี้สลับกันมามาก ฉะนั้น เวลาตอบปัญหาไปแล้ว เขาเข้าใจแล้วมันก็เลยเฉลยออกมาว่าอ่านมาจากพระไตรปิฎก

พออ่านมาจากพระไตรปิฎก เราอ่านมาจากพระไตรปิฎก ศึกษาธรรมมาจากพระไตรปิฎก แล้วก็ศึกษาไว้เพื่อเป็นอาวุธไว้ป้องกันตัว นี่แค่ซ่อมไว้เฉยๆ ยังละเทศขรราวาสไม่ได้ เพราะเทศขรราวาส เทศพระก็คนเหมือนกัน ถ้าเทศพระก็เทศคนเหมือนกันก็ปฏิบัติได้เหมือนกัน ขรราวาสก็ปฏิบัติได้ พระก็ปฏิบัติได้

ถ้าปฏิบัติแล้ว เพราะเวลาเป็นสมาธิ สมาธิไม่มีหญิงไม่มีชาย คุณิ เวลาเอตทัคคะ พระอุบาลี พระอานนท์ พระสารีบุตรเป็นเอตทัคคะแต่ละประเภทๆ นางอุบลวรรณา นางภิกษุณีที่เป็นเอตทัคคะก็มีเหมือนกัน เวลาปฏิบัติแล้ว เวลาสมาธิแล้ว มันไม่มีหญิงไม่มีชาย เวลาตรัสรู้มรรคผลมันก็ไม่มีหญิงไม่มีชาย มันเป็นมรรคผลอันเดียวกัน

นี่เป็นขรราวาสกับพระก็เหมือนกัน ถ้าเป็นขรราวาส ถ้ามีโอกาสทำเราก็ทำของเราไป ถ้าคิดว่าเราจะรอว่าเราพ้นจากเทศขรราวาสแล้วเราถึงจะไปปฏิบัติ จะเป็นพระอรหันต์ไปเลย เพราะตอนนี้ยังเป็นเทศขรราวาสอยู่ เพราะเทศขรราวาสรองรับความเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ ถ้าเราอยากปฏิบัติ เราจะไปบวชเป็นพระถึงจะรองรับเทศพระอรหันต์ได้ นั่นก็มีความคิดไปตามประสาในตำรา แต่ถ้าความจริง ใครๆ ก็ปฏิบัติได้ ถ้าปฏิบัติได้มันก็จบไป ถ้ามันจบแล้ว

เวลาปฏิบัติศึกษามาตามตำรา ทีนี้พอตามตำราแล้ว เวลาศึกษาไปแล้วตัวเอง กังง คำว่า “งง” เพราะนี่ไง เพราะว่าถ้าสติปัญญา ๔ เขาบอกว่าในเว็บไซต์มันมี หลากหลายมาก ถ้ามีหลากหลายมาก ผมคิดขึ้นมาเองว่ามันจะง่ายอย่างนี้หรือ มันจะ ง่ายอย่างนี้เชียวหรือ เห็นจริงมันก็จริงแล้วสิ เพราะทุกคนก็อ่านแล้วเข้าใจได้จริง เห็น ไหม นี่ปริยัติ มันเป็นอย่างนี้ สมมุติเป็นแบบนี้ เวลาศึกษา ศึกษาเข้าใจแล้ว เข้าใจ แล้วอย่างไรต่อ ถ้าอย่างไรต่อ

เพียงแต่เวลาปฏิบัติแล้ว ครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติไปแล้ว จิตสงบแล้ว เวลา จินตนาการเรื่องสติปัญญา ๔ มันแว้งว่าง มันมหัศจรรย์ ก็เข้าใจผิด เข้าใจว่านี่เป็น มรรคเป็นผล แล้วก็เอาความรู้อันนี้มาสอนกัน พอเอาความรู้อันนี้มาสอนกันมันก็เป็น จินตนาการไง จินตนาการมันก็เหมือนสร้างภาพ เราสร้างภาพ การสร้างภาพ ทำ อย่างไม่รู้ก็ได้เพื่อสร้างภาพอันนั้น

แต่ถ้าผู้ปฏิบัตินะ มันต้องมีพื้นฐานตามความเป็นจริง สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน แล้วถ้ามันหลง มันหลงไปอย่างไร แล้วถ้ามันเข้ามาสู่ความสงบ แล้วมันเกิดสติเกิดปัญญาขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาอย่างไร

ฉะนั้น หลวงตาท่านพูดบ่อย เวลาพูดถึงการตอบปัญหา นะ ท่านบอกว่าผู้รู้มี นะ เวลาจะทำอะไรผู้รู้มี อายุผู้รู้เขา

โธ! ครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติเป็นนะ ท่านฟังคนเทศน์ธรรมะ ฟังคนแสดง ธรรม ท่านยิ้มๆ ในใจ ยิ้มๆ ใ้มันนี่มันของเด็กเล่น ใ้ของเด็กๆ เขากำลังเล่นกันอยู่นู้น มันคิดอย่างนั้นเลยนะ แต่เราจะไปพูดให้เขารู้ได้อย่างไรในเมื่อในภาวะสังคมเขา ยอมรับว่าเป็นอาจารย์ที่สูงส่งของเขามหาศาล เขาพูดธรรมะขึ้นมา อู้ฮู! ทุกคนชื่นชม แต่คนที่รู้จริงเขาขำๆ ฟังแล้วมันขำๆ มันไม่มีความจริงหรอก ถ้าไม่มีความจริง

ทีนี้เพียงแต่ถ้าเป็นความจริงละ ความจริง เวลาเขาฟังไปแล้วที่เวลาตอบ ปัญหาไป บอกว่าสติปัญญา ๔ เริ่มต้นอย่างไร ท่ามกลางอย่างไร ที่สุดอย่างไร ถ้า เริ่มต้น ที่สุด สติปัญญา ๔ จริง สติปัญญา ๔ ปลอม ถ้าสติปัญญา ๔ ปลอม เขา จินตนาการเอา นึกเอา

แต่ถ้าสติปัญญา ๔ จริ่งมันเกิดโดยกรรม เกิดโดยกรรมเพราะจิตมันสงบ จิตสงบ จิตเป็นความจริงแล้วเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ถ้าเห็นตามความเป็นจริงมันก็เหมือนเราเป็นโรคภัยไข้เจ็บ แล้วหมอวินิจฉัยโรคด้วยความถูกต้อง เราเป็นโรคจริงๆ เราเป็นโรคร้าย ถ้าเราไม่รักษาก็ตาย ถ้าเรารักษา มันก็หาย

นี่ก็เหมือนกัน พอจิตมันสงบไปแล้วมันไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เห็นสักกายทิฏฐิ เห็นความผูกมัดของมันจริงๆ แล้วพอเห็นจริงๆ มันก็ตกใจ ตกใจแล้วเราจะแก้ไขอย่างไร ถ้าแก้ไขได้มันก็จบ ถ้าแก้ไขไม่ได้มันก็ใช้บำเพ็ญเพียร ต่อเนื่องกันไป มันจะรู้มันจะเห็นของมันใช่ไหม นี่เป็นความจริง

ฉะนั้น เป็นความจริง ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาพระไตรปิฎก พระไตรปิฎก อังอิงเพราะอะไร อังอิง เห็นใหม่ “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การคบสัตบุรุษผู้บริบูรณ์ย่อมได้ฟังธรรมที่บริบูรณ์ การฟังธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังสัทธรรมที่สมบูรณ์ ย่อมยังศรัทธาให้บริบูรณ์”

ถ้ามีครูบาอาจารย์ การฟังธรรมสัตบุรุษ ท่านพูดเป็นธรรมๆ เวลาครูบาอาจารย์เทศน์ เทศน์อย่างนั้นนะ แล้วเวลาอุปฐาก อยู่ด้วยกัน คอยจี้คอยบอก

นี่มันเกิดมาจากพระไตรปิฎกนะ ออกมาจากพระไตรปิฎก แต่เวลาผู้ที่ปฏิบัติ นะ แล้วเรายู่กับครูบาอาจารย์มา สิ่งทีในพระไตรปิฎก ครูบาอาจารย์ท่านทำอย่างนี้ ทำอย่างนี้เลย ในเมื่ออยู่กับสัตบุรุษ หลวงตาท่านพูดนะ ท่านอยู่ที่บ้านตาด เห็นพระเดินด้วยความเหม่อลอย เห็นพระเดินโดยขาดสติ ท่านบอกท่านรับไม่ได้เลย นี่ไง อยู่กับสัตบุรุษ เราเผลอ เราไม่รู้ตัวเลย ครูบาอาจารย์ที่ท่านเห็นเราอยู่ ท่านบอกว่าทำไมเราขาดสติขนาดนั้น หลวงปู่มันเวลาท่านเ็ดพระนะ นั่นนะชากศพเดินได้ ท่านบอกคนมีชีวิตอยู่นี้ถ้าขาดสติ เหมือนชากศพเลย

ไอ้เรายังเพลินอยู่ แหม! พระนะ มีศักยภาพนะ...อาจารย์เขามองอยู่นี่มันชากศพ นี้อยู่กับสัตบุรุษ เห็นใหม่ มันยังศรัทธาให้บริบูรณ์

ศรัทธาที่บริบูรณ์ ได้ฟังแล้วแยกกาย ย่อมยังสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ มันเกิดด้วยอินทรีย์ อินทรีย์บริบูรณ์ทำให้เกิดสติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์ สติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์ เกิดสัมโพชฌงค์ ๗ สัมโพชฌงค์ ๗ คือธรรมะ วิริยะ ธรรมะคือวิจยธรรม ปัญญามันเกิดแล้ว ถ้ามันสัมโพชฌงค์บริบูรณ์มันจะเกิดวิชา วิมุตติที่บริบูรณ์

วิชาและวิมุตตินี้เป็นอาหาร คำว่า “เป็นอาหาร” เป็นอาหาร เป็นเครื่องดำเนิน เป็นอาหารอย่างนี้ บริบูรณ์อย่างนี้ นี้พูดถึงว่า ถ้าสติปัฏฐาน ๔ เวลามันวิปัสสนาไป สติปัฏฐาน ๔ เวลาจิตที่มันก้าวเดินไป ถ้ามันก้าวเดิน นี่มันมีจริง ในพระไตรปิฎกก็จริงอยู่แล้ว อากาโร วิถีแห่งจิตที่มันพัฒนาของมันไปเป็นขั้นเป็นตอนของมันไป

แต่เวลาเราเรียน ถ้าพูดถึงสัมโพชฌงค์ ๗ นะ ตั้งสัมโพชฌงค์ ๗ เลย แล้ววิเคราะห์วิจยสัมโพชฌงค์ ๗ มันมาจากไหนก็ไม่รู้ คือเริ่มต้นจะขึ้นถนนเพชรเกษมนะ มันยังอยู่ในป่า มันไม่ขึ้นถนนเพชรเกษม มันอยู่ในป่าอยู่เลย แล้วมันตัดทางในป่า มันบอกนี่เพชรเกษม สัมโพชฌงค์ ๗ มันลอยมาไง มันลอยมา

แต่ถ้าเราทำความเข้าใจ ถ้าใจเราสงบ วิถีจิต ฐิติจิต จิตเริ่มต้น ถนนมันจะเกิดที่นี้ไง เริ่มต้นตั้งแต่เรากำหนดพุทโธ ถ้าจิตสงบเป็นจุดเริ่มต้น จุดสตาร์ทเลย แล้วถ้ามันยกขึ้นวิปัสสนามันก็เข้าสัมโพชฌงค์ สัมโพชฌงค์มีสติปัฏฐาน มีต่างๆ มันก็พร้อมของมันไป มันมีของมันอยู่แล้ว นี่ไง เวลาหลวงตาท่านจบมหาแล้วท่านไปหาหลวงปู่ มัน เวลาหลวงปู่มันบอกว่า “มหา มหาทำไม มหาหามรรคผลนิพพานไซ้ใหม่ มรรคผลนิพพานไม่อยู่บนภูเขา ไม่อยู่เลากา มันอยู่ที่ใจ มหาเรียนมาจนเป็นมหานะ สิ่งที่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดใส่ศีระชะ คือสูงส่งมาก เกิดใส่ศีระชะไว้ แล้วใส่ลินชักไว้ ลั่นกฤษณะไว้อย่าให้มันออกมา แล้วปฏิบัติไป ถ้าถึงเวลาปฏิบัติไปถึงที่สุดแล้วมันจะเป็นอันเดียวกัน”

อันเดียวกัน ในพระไตรปิฎกอันเดียวกัน แต่อันเดียวกัน เวลาผู้ที่ปฏิบัติเอา ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แล้วเอาประเด็นใดประเด็นหนึ่งแล้วก็พยายามจะสร้างภาพให้ มั่นนิพพานให้ได้

แต่มันเป็นวิชาวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ มีอาหารที่บริบูรณ์สมบูรณ์อย่างนี้ มันถึงจะเป็นวิมุตติอย่างนี้ มันมีอาหารของมัน มันมีขั้นตอนของมัน มีพัฒนาการของมัน มีวิวัฒนาการของมันเป็นขั้นเป็นตอน เป็นขั้นเป็นตอนมา

แต่ไอ้พวกที่ปฏิบัติมันจะหยิบประเด็นใดประเด็นหนึ่งไป แล้วก็เอาประเด็นใด ประเด็นหนึ่งไปตั้ง แล้วก็สำนักนี้สอนประเด็นนี้ สำนักนี้สอนประเด็นนั้น แต่ครูบา อาจารย์เราไม่เป็นแบบนี้ ครูบาอาจารย์เราทำความเข้าใจเข้ามา แล้วถ้าจริตนิสัย มันจะเข้ามา เข้ามามันก็สู้อย่างนี้ สู้อย่างนี้มันก็ถูกต้อง ถูกต้อง มันถูกต้องของมัน

แต่พวกเราทำไม่เป็น เราก็เลยทำไม่เป็น เหมือนกับอะไหล่รถยนต์ มากองไว้ เต็มเลย ประกอบไม่เป็น นี่ประกอบเป็นเครื่องขึ้นมาไม่ได้นะ อะไหล่เครื่องยนต์พร้อม หหมดเลย แล้วประกอบไม่ได้ นี่ก็เหมือนกัน อันนี้เป็นน็อต อันนี้เป็นลูกสูบ แล้วก็ลูกสูบ นี่เป็นเครื่องยนต์ น็อตนี้เป็นเครื่องยนต์ มันไม่ใช่ มันประกอบกันขึ้นมามันถึงเป็น เครื่องยนต์

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งวิวัฒนาการในพระไตรปิฎก อังอิงในพระไตรปิฎก มันอังอิงมา มันประกอบขึ้นมา มันเจริญขึ้นมา วิวัฒนาการ วิชาวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และ บริบูรณ์อย่างนี้ ในสยามรัฐ

“๒. เรื่องเจโตวิมุตติกับปัญญาวิมุตติ ผมอ่านแล้วสงสัยว่ามันต้องเสร็จสอง อย่างหรือเปล่าถึงชื่อว่าสิ้นอาสวะ” เขาบอกว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสองอย่าง เป็นไปในส่วนแห่งวิชา ธรรมสองอย่างคือสมถะ ๑ วิปัสสนา ๑”

สมถะ วิปัสสนา เพราะมีสมถะมันถึงมีวิปัสสนาต่างๆ อันนี้มันเป็นอย่างนั้น จริง ฉะนั้น พอเป็นอย่างนั้นจริง บอกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ความสํารอกฺราคะได้จึงชื่อว่า เจโตวิมุตติ เพราะสํารอกฺอวิชาได้ถึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ”

การสารอกราคะได้ชื่อว่าเจโตวิมุตติ เราก็คิดว่าราคะ ราคะคือกามราคะ ถ้าสารอกรามราคะได้คือเจโตวิมุตติ ถ้าเราสารอกอวิชชาได้ถึงจะเป็นปัญญาวิมุตติ ฉะนั้น ในพระไตรปิฎกพูดถูก แต่เราเข้าใจผิด

เพราะคำว่า “สารอกราคะ” ราคะชั้นไหนล่ะ ราคะอย่างไร ถ้าสารอกได้ สารอกราคะได้ชื่อว่าเจโตวิมุตติ ถ้าสารอกราคะ ราคะถึงที่สุดมันก็เจโตวิมุตติ มันเป็นอนาคามี ตรงไหน ทีนี้เราไปว่ากามราคะมันถึงจะเป็นเจโตวิมุตติ

เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ มันเป็นแบบว่าเป็นแผนก เป็นแผนกที่ว่าความ ถนัด ความถนัดของผู้ชำนาญ

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ เจโตวิมุตติดูอย่างพระโมคคัลลานะ เจโตวิมุตติคือว่ากำหนด พุทฺโธ ทำสมาธิเป็นตัวตั้ง สมาธิเป็นหลัก แล้วมีปัญหาขึ้นมา มันต้องมีปัญญา มีมรรค ๘ เหมือนกัน

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตติมันใช้ปัญญาอบรมสมาธิ คือเอาปัญญา พิจารณาให้จิตเราสงบเข้ามา แต่มันใช้ปัญญาเป็นตัวตั้ง แต่เวลาปัญญาเป็นตัวตั้ง ถ้าปัญญามันพิจารณาของมันแล้วมันก็มีสมาธิของมัน ถ้าไม่มีสมาธิมันจะปล่อยวางได้ อย่างไร ไม่มีสมาธิมันจะวางอารมณ์ได้อย่างไร เพราะมันวางอารมณ์แล้ว พอวางแล้ว มันถึงเป็นสมาธิ พอเป็นสมาธิแล้วมันออกไปเห็นอาการของจิต เห็นความรู้สึกนึกคิด มันก็เป็นวิปัสสนา

“เพราะสารอกราคะถึงเป็นเจโตวิมุตติ เพราะสารอกอวิชชาถึงเป็นปัญญาวิมุตติ” ก็เลยถามมา ถามมาว่า ถ้าเจโตวิมุตติเป็นชั้นอนาคามีใช่ไหม ถ้าปัญญาวิมุตตินี้เป็นพระอรหันต์ใช่ไหม

เราถึงว่า เอ๊ะ! แปลกใจใจ ทีนี้พอแปลกใจ พอมาเจอตรงนี้เข้า ไม่แปลกใจ เพราะคำว่า “สารอกราคะ” มันเหมือนกับเวลาพูด บัจจการมันสืบต่อเนื่องกันมา พูดตรงไหนก่อนตรงไหนหลังเท่านั้นเอง ถ้าตรงไหนก่อนตรงไหนหลัง อย่างเช่นมีปัญหากัน มา ในพระไตรปิฎกที่พระเถียงกันอยู่คราวหนึ่ง บอกว่าจิตเดิมแท้ที่ส่องใส ความส่องใสคือนิพพาน

อ้าว! อีกคนบอกว่าถ้าจิตผ่องใสถ้าเป็นนิพพาน แล้วจิตผ่องใสมันทำไมยังมาเกิดอีกล่ะ แล้วคนที่ภาวนาไม่เป็น พอมันมาเกิด เกิดกึ่งงเลย

ฉะนั้น เวลาในพระไตรปิฎก จิตเต็มแท้นี้ผ่องใส จิตเต็มแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเต็มแท้นี้ผ่องใส จิตเต็มแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส เห็นใหม่ จะพูดตรงไหนก่อนตรงไหนหลัง ถ้าจิตเต็มแท้ จิตเต็มแท้นี้วิชชาทั้งนั้นนะ เพราะจิตเต็มแท้ แต่มันหมองไปด้วยอุปกิเลส ข้ามพ้นกิเลส

นี่ก็เหมือนกัน ราคะๆ มันราคะระดับไหนล่ะ แต่ถ้ามันราคะ ฉะนั้น พูดอะไรก่อนอะไรหลัง เพราะท่านพูดถึงในพระไตรปิฎก จะพูดกับใคร พูดอย่างไร พูดหวังผลสิ่งใด ฉะนั้น พอเราเจอตรงนี้เข้า เราก็คิดว่าเป็นแบบนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตที่เศร้าหมองด้วยราคะย่อมไม่หลุดพ้น หรือปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญด้วยประการฉะนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย การสํารอราคะได้ถึงชื่อว่าเจโตวิมุตติ การสํารกอวิชชาได้ถึงชื่อปัญญาวิมุตติ”

ถ้าพูดถึงว่า “ถ้าจิตเศร้าหมองด้วยราคะย่อมไม่หลุดพ้น หรือปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญด้วยประการฉะนี้”

ถ้าไม่เจริญด้วยประการฉะนี้ ถ้าจิตเศร้าหมองด้วยราคะ ฉะนั้น ถ้าจิตเศร้าหมองด้วยราคะมันก็เลยไม่สู่สมณะไง ถ้าสมณะเขาจะทำจิตประเด็นพวกนี้ให้หมดสมณะคือจิตสงบเข้ามา พอจิตสงบเข้ามา จิตสงบเข้ามา จิตมันก็เป็นสมาธิ

ถ้าพูดถึงคนที่เป็นสมาธิแล้วถ้ามีอำนาจาสนามันก็สว่างไสว มันก็ผ่องใส คำว่า “ผ่องใส” ผ่องใสนี้มันออกจู้ ที่ว่าเห็นดวงเห็นต่าง ๆ มันผ่องใส จิตมันออกจู้

ถ้าจิตสงบแล้วเราอยู่กับจิตเรา มันไม่ออกจู้มันจะเป็นอะไรไป มันไม่ออกจู้มันยิ่งสมบูรณ์ใหญ่ เหมือนเรามีสตางค์ เราหาเงินได้แล้วไม่ใช่จ่ายเลย เรารวย แต่คนหาเงินได้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยก็จบหมด ที่นี้การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยก็ออกจู้ แล้วออกจู้ จิตมันก็ออกไปรับรู้แล้วได้อะไรขึ้นมา แต่ถ้าจิตมันทำความสงบเข้ามาแล้ว จิตมันสงบเข้ามา ถ้าจิตสงบแล้ว จิตนี้ก็ไม่เศร้าหมอง

“จิตที่เศร้าหมองด้วยราคะย่อมไม่หลุดพ้น”

ถ้าจิตมันไม่เศร้าหมอง จิตมันผ่องใส จิตผ่องใสมันก็ออกใช้ปัญญา นี่สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน มันโดยหลัก ที่นี้ครูบาอาจารย์ของเราท่านไม่พูดให้เย็นเยื่อ ไม่พูดทางวิชาการให้เราต้องเก็บทุกดอกเลย ต้องอย่างนั้นๆ แล้วก็ภาวนาไปแล้วก็ล้มกิ้งล้มหงายเลย ฉะนั้น ไม่ต้องรู้อะไรเลย พุทโธชัดๆ พุทโธชัดๆ

พอพุทโธชัดๆ จิตมันก็พ้นจากความเศร้าหมอง พ้นจากความเศร้าหมอง ถ้าพ้นจากความเศร้าหมองนะ มันก็มีกำลังของมัน มีกำลังของมัน ถ้ามันจับของมันได้มันก็ผ่องใส มันมีปัญญา พอมีปัญญามันก็สำรวจมันก็คาย มันก็เป็นความจริง โดยหลักโดยเป้าหมายเป็นแบบนี้ แต่อุบายวิธีการที่จะพาจิตให้ก้าวเดินมาที่สำคัญมาก อุบายที่จะพาจิตลูกศิษย์ลูกหา จิตผู้ที่ปฏิบัติให้พ้นจากมาร จากสิ่งที่กิเลสมันครอบงำ สิ่งนี้มันจะมีอุบายอย่างไร

นี่พูดถึงพระไตรปิฎกเป็นอย่างนี้ แล้วเวลาอ่านพระไตรปิฎกเสร็จแล้ว เห็นใหม่ “ทั้งสองเรื่องเป็นการเรียนรู้อันหนึ่ง เพื่อปูทางเอาไว้ ตอนที่ผมจะเดินจริงๆ จะได้พกอาวุธไว้ป้องกันตัวครับ ตอนนี่แค่ซ้อม”

ที่นี้แค่ซ้อม นี่ขนาดไปอ่านหนังสือมานะ อ่านหนังสือค้นคว้ามา แล้วถ้าพูดถึงเราศึกษากันมา เวลาศึกษานักธรรมก็เป็นอย่างนี้ ศึกษาบาลีก็เป็นอย่างนี้ ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี่ปริยัติ แล้วปริยัติแล้ว พอศึกษามาแล้วก็งง ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ

ถ้าครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านชี้แนะของท่าน เพราะอะไร เพราะท่านอย่างนี้อยู่แล้ว เวลาหลวงตาท่านบอก เวลาหลวงปู่มั่นท่านนั่งภาวนาของท่าน เกิดเป็นบาลีขึ้นมา เห็นใหม่ รอเลยนะ พอเกิดบาลีท่านจะพูดเลย บาลีเกิดแล้ว บาลีคือธรรมเกิดแล้ว ยังไม่บอกให้ฟัง รอให้มามาก่อน พอมามากท่านก็บอกบาลีเลย “อ้าว! ใครเป็นมหา แปล อ้าว! แปลมา บาลีเกิดแล้ว แปลมา”

หลวงตาท่านบอกว่าท่านรู้ว่าหลวงปู่มีท่านเอาอย่างนี้เป็นประเด็น เป็นประเด็นเพื่อจะให้พระได้ประโยชน์

“ให้มหาแปล” แต่หลวงตาท่านบอกว่าท่านพูดเป็นมุขให้ท่านได้พูดต่อ ท่านก็เลยบอกว่าท่านก็เฉย ๆ ท่านก็เงียบอยู่ พอให้มหาแปล หลวงตาท่านเฉยอยู่

ท่านก็แปล แปลของท่าน แปลโดยภาคปฏิบัติ

ท่านเป็นมหาใจ พอท่านเป็นมหาท่านรู้เลย ถ้าท่านแปลนะ ท่านแปลโดยตัวอักษร แปลโดยความหมาย แต่เวลาหลวงปู่มีท่านแปล ท่านแปลดีหัวกิเลสเลย ท่านแปลแล้วความหมายนั้นมันตีเข้ามาในความสงสัย ในความสงสัย ในความติดข้องของใจ มันลึกเข้าไปอีกชั้นหนึ่งนะ

ท่านฟังนะ เพราะว่าท่านเข้าใจว่าหลวงปู่มีท่านเก็บคุณประโยชน์ เก็บมุขอย่างนี้เอาไว้เพื่อเจือจานหัวใจของท่านด้วย ฉะนั้น ท่านก็รอหลวงตาท่านออกไป วิเวกกลับมา พอกลับมา “อ้าว! มหามาเนาะ” ท่านบอกบาลีมันเกิด ธรรมมันเกิด ถ้าคนภาวนาเป็นจะรู้ว่าธรรมมันเกิดมันผุดขึ้นมา พอผุดขึ้นมา “อ้าว! บาลีเป็นอย่างนี้ อ้าว! มหาแปล ใครเป็นมหา แปล ใครเป็นมหา แปล”

หลวงตาท่านนิ่งเฉย

พอหลวงตาไม่แปล ท่านแปลผลล่ะ! โอ้โฮ! หลวงตาท่านได้ด้วย สะเทือนใจมาก สะเทือนใจมาก เห็นไหม อันนั้นครูบาอาจารย์ท่านมีคุณสมบัติแบบนี้ท่านถึงเข้าใจใจ

แต่พวกเรามันศึกษาทางวิชาการ ศึกษาทางโลก พอมาเจอบาลี บาลีมันเป็นภาษาภาษาหนึ่ง พอภาษาภาษาหนึ่ง แต่ภาษาเราก็เถียงกันแล้ว นักบาลีด้วยกันเขาบอกว่าเอ็งแปลผิด ข้าแปลถูก

ก็เหมือนภาษาอังกฤษ คนแปลยังตีความไปหลากหลาย บาลีพอเวลาแปลภาษา เราก็ไปติดกันที่เรื่องภาษา แล้วเนื้อหาสาระยังเข้าไม่ถึง แล้วกิเลสที่มันพลิกแพลงในใจอีกชั้นหนึ่ง

ฉะนั้น ปริยัติ การศึกษามาเพื่อเป็นองค์ความรู้ ถ้าปฏิบัติแล้วต้องให้รู้จริงขึ้นมา แล้วถึงที่สุดแล้วเวลาปฏิเวธมันจะอยู่ในใจของเรา ฉะนั้น สิ่งที่เขาถามมา เขาถามมาเพื่อประโยชน์ ฉะนั้น เขาบอกว่าอันนี้ไม่ใช่คำถาม หลวงพ่อไม่ต้องตอบ เป็นคำขอบคุณ

ที่นี้ก็ไม่ได้ตอบ นี่เอาหลักวิชาการมาให้เห็นว่าคนศึกษาทางวิชาการแล้วงง งงอย่างไร แล้วเวลาคนที่ปฏิบัติ ปฏิบัติจริง ปริยัติ ปฏิบัติมันแตกต่างกันตรงนี้ ปริยัติศึกษาทางวิชาการมาเพื่อเป็นองค์ความรู้ แต่เพราะเรามีกิเลสอยู่เราก็ยังงงๆ

แต่ภาคปฏิบัติล้มลุกคลุกคลาน ปฏิบัตินี้แสนยาก ทำสิ่งใดก็ไม่ประสบความสำเร็จสักที แต่ถ้ามันรู้จริงเห็นจริงขึ้นมามันเป็นปัจจัยตั้ง

ปริยัติ ปฏิบัติมันเป็นความจริง แต่สิ่งนี้มันเป็นการสุม สุ่มธรรมะ สุ่มกันมา ถ้าสุ่มธรรมะมาเป็นแบบนี้ แต่ถ้าเป็นความจริง เป็นความจริง ไม่ใช่สุมเอา เอวัง